

■ Monumental mosaikkunst var en del av propagandaen i Sovjet

Sovjetunionens

73 år gamle Vasja Misjveladse var en feiret og anerkjent mosaikk-kunstner i det sovjetiske regimet. Nå lever georgieren en skyggetilværelse utenfor Tbilisi.

Jens Malling (tekst og foto)

KUNST

73 år gamle Vasja Misjveladse viser bilder fra sitt lange arbeidsliv. Han var en av mange kunstnere som utsmykket Sovjetunionen med mosaikker. Kunstretningen blomstret i de 15 delrepublikkene på 1960-tallet og 1970-tallet.

Den særegne formen for fargerik utsmykning fikk typisk plass på murer og vegger hvor mange mennesker var samlet. Utallige fabrikker, skoler, hoteller, T-banestasjoner og bussholdeplasser ble dekorert med de små flisene.

– Jeg fikk oppgaver mange steder i Georgia. Ofte arbeidet jeg sammen med venner og gode kolleger. Av og til ble jeg invitert til de sentralasiatiske republikkene. Da bodde jeg på hotell noen måneder og fordypet meg i arbeidet med mosaikkene, forteller den aldrende kunstneren.

I dag bor Vasja Misjveladse i et gammelt hus like utenfor Tbilisi. Nye luksusbygg skyter opp på flere sider og sperer utsikten. På bordet i stuen står flere forskjellige typer vin. Verten forsømmer ikke en anledning til å skåle med gjestene sine – for kunsten og det vakre i livet. På mosaikkveggen bak ham henger et svart-hvitt fotografi av ham selv fra 70-tallet.

Skjorten og dressjakken gir ham et selvsikkert uttrykk. Han er på toppen av sin karriere. Kunstneren poserer foran sitt verk, og fotografen har fanget en viss stolthet i blikket.

– Ikke enkelt fag

Mosaikken utgjorde en slags monumental propaganda, som idylliserte den foretrukne kommunistiske samfunns-

FAKTA

Mosaikk i Sovjet:

■ Enorme veggmosaikker var en utbredt kunstform i Sovjetunionen.

■ Mosaikkene var ofte avbildninger av et sosialistisk mønstersamfunn, med motiver hentet fra hverdagsliv og arbeid.

■ Alle 15 delrepublikker i Sovjetunionen ble dekorert med store mosaikkverk på offentlige steder hvor det befant seg mange mennesker.

■ Manglende vedlikehold har gjort at mye av mosaikk-kunsten har forfalt eller gått tapt, men er fortsatt en del av gatebildet i tidligere sovjetrepublikker som Hviterussland, Georgia, Russland og Ukraina.

modellen. Med tanke på hvordan Østblokken brøt sammen og hvordan det siden har gått i de tidligere sovjetrepublikker, framstår kunstretningen og motivene som naive, på grensen til rørende.

– De sovjetiske kunstnerne utførte glimrende arbeid. De fikk høy lønn og bodde godt. Myndighetene ga dem mye oppmerksomhet. En høytstående lokal funksjonær fikk 300 rubler i måneden. Men ved å arbeide flittig med mosaikkene kunne jeg tjene opp mot 10.000 rubler i måneden, sier han.

– Å legge mosaikker er ikke noe enkelt fag. Vi studerte det ved kunstakademiet, og det var høye krav til kvaliteten. Å lage mosaikker er en spesialitet. I alt studerte jeg sju år ved akademiet.

– Et utvalg fra Unionen av Kunstnere bedømte forslagene. Hvis utkastene ikke levde opp til forventningene, ble de bare kassert.

Et sterkt budskap

Misjveladse tar fram enda et fotografi. De 30 årene som er gått har fått fargene til å falme. Likevel er motivet imponerende: På en enorm gavlmosaikk ser vi fredsduer og en himmelstrebende kosmonaut. Stjerner, planeter og molekyler finner sin plass i den episke komposisjonen. Vakre mennesker av forskjellig nasjonalitet har blomster i hendene. Arbeidsomme og målrettede går de framtida i møte med stor tiltro til den ideologien samfunnet hviler på.

Det storslåtte bildet befinner seg fortsatt i byen Gal i svartehavsrepublikken Abkhasia. Vasja Misjveladse fullførte det i 1984. Det er et eksempel på at de sovjetiske mosaikkene hadde et sterkt politisk budskap.

PÅ Plass: Mosaikken som Misjveladse laget av kosmonauter henger fortsatt på veggen i Gal i Abkhasia.

Det gjaldt å uttrykke sosialismens berettigelse og evne. Ofte portretterer mosaikkene rødegardister, idealiserte fabrikkarbeidere og vakre bondejenter.

Normalt skorter det heller ikke på verken kommuniststjerner eller hammere og sigder. Kunstnerne stilte Sovjetunionen i et godt lys.

– Vi laget portretter av medlemmene av Politbyrået, portretter av Marx og Engels samt komposisjoner til temaet arbeid, sier Misjveladse.

Til tross for det store antallet og den betydelige historiske og kunstneriske verdien

har det siden Sovjetunionens avvikling i 1991 vært smått med interessen for mosaikkene. De havnet i glemmeboka. En forklaring kan være at motivene forherliger en form for sosial organisering som gikk til grunne med avslutningen på den kalde krigen. De fleste mosaikkene er i forfall. Ingen tar hånd om dem. Med årene faller de små fargerike flisene av. Sprekker skjærer seg gjennom sementen. Motivene revner.

Skjønnheten ved livet

Den gjestefrie verten løfter glasset på ny for en skål. Si-

den Sovjetunionen brøt sammen har det ikke vært så mye å feire. Verkene hans har forfalt, og karrieren hans går det også dårlig med.

– Jeg har ikke laget en eneste mosaikk på 25 år. Jeg har gått over til å male i stedet. Nature morte og annet. Men bare for småpenger og bare til privatkunder. Staten kjøper ingenting. Det går ikke så bra. Jeg er allerede 73 år. Hvor mange aktive år har jeg igjen? To, tre, kanskje fire? Så det er klart at jeg ikke er begeistret for de nye forholdene, sier Misjveladse.

Pensjonen som Misjveladse